

یادداشت

تاریخ: ۱۳۹۲/۱۱/۱۴

سریال PDN: ۱۳۸۲۶۶

تدوین‌گر: وحید بزرگی
دانشیار موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی

ضرورت فعال‌سازی دیپلماسی تجاری برای تعامل سازنده با اقتصاد جهانی

ضرورت فعال‌سازی دیپلماسی تجاری برای تعامل سازنده با اقتصاد جهانی

اکنون که اراده کرده‌ایم رویکرد تعاملی به جهان را جایگزین رویکرد تقابلی کنیم و می‌رویم که با در هم شکستن تحریم‌های خارجی راه را برای حرکت به سمت جایگاه شایسته ایران در اقتصاد جهانی هموار سازیم، باید خود را برای شرایط جدید مهیا سازیم. یکی از عاجل‌ترین کارهایی که در این راستا باید انجام دهیم تدوین و اجرای یک دیپلماسی تجاری فعال و مؤثر است تا با باز شدن فضای جهانی برای ایران بتوانیم از فرصت‌ها بخوبی استفاده کنیم.

جهانی شدن و یکپارچگی شبکه‌های تولید و تأمین جهانی چنان باعث درهم‌تنیده شدن مسائل داخلی و خارجی و تشدید ضرورت همکاری‌های بین‌المللی شده است که اکنون در نظریه‌های روابط بین‌الملل بر همکاری بین‌المللی در قالب نهادها و رژیم‌های بین‌المللی تأکید شده و گاه این قانونمندی و قانون‌گرایی در قالب رژیم‌های بین‌المللی، ویژگی متمایزکننده دوران حاضر از دوره‌های قبل خوانده می‌شود. این امر، بویژه پس از پایان جنگ سرد، با اولویت یافتن مسائل اقتصادی و تجاری باعث گسترش همکاری‌های بین‌المللی در این زمینه گشته و موضوع «دیپلماسی اقتصادی یا تجاری» به یکی از کانون‌های توجه نه تنها نظریه‌پردازان بلکه دست‌اندرکاران -دولتی و غیردولتی- تبدیل شده است.

یکی از نمادهای برجسته رویکرد بالا سازمان جهانی تجارت به عنوان مؤثرترین نهاد بین‌المللی در حوزه تجاری است. اکنون تعداد اعضای این سازمان به ۱۵۹ عضو رسیده است که نزدیک به ۹۹ درصد تجارت جهانی را در دست دارند (۲۴ کشور دیگر از جمله ایران هم در صف الحاق به این سازمان قرار دارند) و طبق برخی آمارها سالیانه حدود ده هزار جلسه در این سازمان برگزار می‌شود. علاوه بر تعداد زیاد اعضای این سازمان، حوزه‌های تحت پوشش آن هم بسیار گسترش یافته‌اند و شامل تجارت کالا، تجارت خدمات، و حقوق مالکیت فکری می‌شوند.

در کنار اقبال کشورها به سازمان جهانی تجارت اکنون شاهد توجه فزاینده کشورها به منطقه‌گرایی نوین نیز هستیم که از مقررات سازمان جهانی تجارت هم فراتر می‌رود. از دهه ۱۹۵۰ به بعد، تعداد موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی فعال به طور کمابیش مستمر به حدود ۷۰ موافقت‌نامه در سال ۱۹۹۰ رسید و پس از آن، این آهنگ رشد

بشدت سرعت گرفت و در ۵ سال بعد دو برابر و تا سال ۲۰۱۰ چهار برابر شد و به حدود ۳۰۰ موافقت‌نامه فعال رسید. در واقع، اکنون به استثنای مغولستان، کلیه اعضای سازمان جهانی تجارت حداقل عضو یک موافقت‌نامه تجارت ترجیحی - برخی اعضا تا ۳۰ موافقت‌نامه - هستند. ظهور شبکه‌های تولید و تأمین بین‌المللی باعث شده است که پوشش موضوعی موافقت‌نامه‌های تجارت ترجیحی هم به مرور زمان وسیعتر و عمیقتر شود و اکنون این موافقت‌نامه‌ها اکثراً از رویه سنتی کاهش تعرفه‌ها فراتر رفته و مسائلی مثل خدمات، سرمایه‌گذاری، حقوق مالکیت فکری، استانداردها و موانع فنی تجارت، تدارکات دولتی، سیاست رقابتی، حل و فصل اختلافات و بعضاً محیط‌زیست، نیروی کار داخلی و حتی مسائلی مانند کاهش فقر، توسعه روستایی و گردشگری را دربرمی‌گیرند.

این تحولات نشانگر افزایش اهمیت دیپلماسی اقتصادی و تجاری در جهان است و نشان می‌دهد که کشورها به جای تکیه بر رویکردی سیاسی-امنیتی که خودبه‌خود به بدگمانی، کشمکش، و جنگ و ویرانی می‌انجامد به همکاری‌های کارکردی برای دستیابی به یک زندگی بهتر و انسانی‌تر رو آورده‌اند. متأسفانه برخی از کشورهای توسعه‌نیافته از جمله در خاورمیانه چنان در ورطه یک «سیاست امنیتی» خودویرانگر (high politics) افتاده‌اند که گویی برای نابودی خود مسابقه گذاشته‌اند. این در حالی است که بسیاری از کشورهای در حال توسعه دیگر با پرهیز از گفتمانهای ستیزگرانه و با اتخاذ یک «سیاست توسعه‌ای» (low politics) چنان از طریق تعامل و همکاری از فرصتهای منطقه‌ای و جهانی استفاده کرده‌اند که اکنون مردمانشان از یک زندگی نسبتاً سالم و آبرومند برخوردارند.

خوشبختانه در برنامه‌های دولت جدید و وزارت صمت نیز با رویکردی تعاملی بر تعامل سازنده با اقتصاد جهانی تأکید شده است. نه تنها در برنامه دولت جدید به «هدف راهبردی تعامل سازنده با اقتصاد جهانی» و «راهبرد به-کارگیری تمام ظرفیت دیپلماسی کشور برای پیشبرد مقاصد اقتصادی» اشاره شده است، بلکه در برنامه وزارت صمت نیز صریحاً هدف کلی «فعال‌سازی و افزایش کارآمدی دیپلماسی تجاری» ذکر شده و در زمره الزامات تحقق برنامه هم مواردی مانند «توسعه نگرش برون‌گرا برای دستیابی به جایگاه مناسب جهانی» و «توسعه فرهنگ تعامل سازنده اقتصادی با جهان» آمده است.

بر این اساس، امید می‌رود گرفتاری در مناقشه‌تحمیلی هسته‌ای جای خود را به همکاری اقتصادی و تجاری با جهان داده و تعامل سازنده با جهان به پروژه ملی اصلی کشور تبدیل شود. در این راستا، همان‌طور که اشاره شد، یکی از اقدامات عاجل ما باید تدوین و پیگیری یک دیپلماسی تجاری فعال و مؤثر باشد و با توجه به تحولات جهانی مذکور، در این نوع دیپلماسی باید جایگاه ویژه‌ای برای الحاق به سازمان تجارت جهانی و مشارکت در ترتیبات تجاری منطقه‌ای قائل شد. آنچه این ضرورت را عاجل‌تر می‌سازد آن است که ایران به دلایل مختلف از فرایند جهانی شدن

اقتصاد و شبکه‌های تولید و تأمین جهانی و به تبع آن از نهادها و رژیمهای تصمیم‌گیری و قانون‌گذاری در این زمینه (مانند سازمان تجارت جهانی) دور مانده و برای جبران این امر باید تلاش مضاعفی صورت گیرد.

تایید کننده: وحید بزرگی ☐	تایید مدیر ذیربط:	تایید حوزه ریاست:	تایید رییس موسسه:
---	----------------------	-------------------	----------------------